

Stjepan Tomislav Poglajen — alias profesor Kolakovič

Povodom 100. obljetnice rođenja

Vladimir Horvat*

Našem poznatom novinaru Krsti Cviiću ugledni povjesničar Katoličke crkve najnovijeg doba isusovac Robert Graham, rodom Amerikanac, reče jednom u Rimu: »Znadete li vi Hrvati da je Poglajen jedan od najvećih sinova vašega naroda? Pomno ga proučavajte.«

Stota obljetnica rođenja doista je prigoda da se hrvatska javnost opet sjeti toga našega zaboravljenoga velikana svjetskoga formata, koji se herojski borio protiv svih triju totalitarizama — fašizma, nacizma i komunizma, i da ga dublje prouči. Tome su poslužila i dva međunarodna znanstvena skupa. Najprije u Bratislavi 23. svibnja, a zatim u Zagrebu 28. rujna 2006, oba na najvišoj razini u suradnji s papinskim nuncijaturama i veleposlanstvima, te vrhunskim znanstvenicima i suradnicima, poznavateljima i štovateljima.

Najprije ćemo ukratko prikazati zanimljiv životni put toga našega velikana, a zatim bitne sadržaje obaju međunarodnih znanstvenih skupova.

Stjepan Tomislav Poglajen, kojega neki s pravom nazivaju »moderni Juraj Križanić« ili »lucidni evangelizator 20. stoljeća«, rođen je 8. rujna. 1906. u Podgoraču kod Našica u učiteljskoj obitelji. Završivši u Osijeku šesti razred realne gimnazije, stupio je 1922. u dvogodišnji isusovački novicijat, a zatim je u Travniku završio 7. i 8. razred klasične gimnazije te maturirao. Godine 1926. odlazi u francuski Vals gdje trogodišnji studij filozofije završava u dvije godine. Vraća se 1928. u Travnik te tamo tri godine radi kao odgojitelj u sjemeništu i nastavnik u klasičnoj gimnaziji, a potom 1931/32. u Zagrebu vrši službu pomoćnika glavnoga urednika isusovačkoga časopisa za akademsku mladež *Život*.

Od 1932. do 1936. studira teologiju u belgijskom Louvainu, gdje dobro upoznaje pokret Kršćanske radničke mladeži (Jeunesse Ouvrière Chrétienne; francuska skraćena JOC čita se ŽOK, pa su članovi »žosisti«) kao dijela Katoličke akcije koju je utemeljio papa Pio XI. I Poglajnov je ideal bio »obnoviti sve u Kristu«, naročito dostojanstvo ljudske osobe, te pravo vrednovati radnike i rad.

* Prof. dr. sc. Vladimir Horvat, umirovljeni profesor Filozofskoga fakulteta Družbe Isusove, Zagreb.

Od 1937. do 1941. u Zagrebu je kao urednik isusovačkog časopisa *Život* i duhovni vođa raznih grupa naročito branio dostojanstvo ljudske osobe, posebice protiv sviju totalitarizama: fašizma, nacionalsocijalizma i komunizma. Kad su u Zagreb došle nacističke trupe, morao ga je provincijal radi zaštite od Gestapoa poslati u Split. Tamo je razvio veliku djelatnost kao vođa mladih i vatreni propovjednik, pa je od talijanskih fašista dobio izgon. Morao se vratiti u Zagreb gdje je živio u ilegali kod roditelja i prijatelja. U dogovoru s poglavarima formalno napušta Isusovački red i postaje splitski svećenik. Na nagovor slovačkog veleposlanika Josipa Ciekera prihvaća putovnicu s majčinim prezimenom Kolaković (prema slovačkom jeziku uobičajilo se njegovo prezime Kolakovič) i odlazi ujesen 1943. u Slovačku koja je, poput Hrvatske, imala relativnu samostalnost, uz prisutnost nacista.

Znanstveni skup u Bratislavi

Prvi je međunarodni znanstveni skup održan u Bratislavi 23. svibnja 2006. godine pod nazivom »Moderni evangelizator 20. st. Prof. Kolaković i njegov učenik Anton Neuwirth i njihovo poslanje mladoj generaciji« u organizaciji Udruženja kršćanskih seniora Slovačke, a pod pokroviteljstvom Slovačke biskupske konferencije, uz nazočnost 410 sudionika. Svrha simpozija bila je upoznati širu javnost, ponajprije mlade i studente, s djelovanjem Stjepana Tomislava Poglajna alias profesora Kolakovića, tada mladoga svećenika iz Hrvatske, koji je izvanredno lucidno i plodonosno djelovao u Slovačkoj.

Napustivši Hrvatsku, u rujnu 1943. stigao je u Slovačku. Smjestio se kod bratislavskih isusovaca. Svoju djelatnost započeo je među katoličkom studentskom mladeži organiziranom u »Udruzi slovačkih katoličkih studenata« i u društvu »Moyzes« gdje je između ostalih djelovao i dr. Anton Neuwirth. Iz ovoga društva proizašlo je i društvo »Rodina« (hrv. »Obitelj«). Brojalo je preko stotinu članova, među kojima su bili svećenici, znanstvenici, kulturni radnici i studenti. Svrha ovoga društva bila je mobilizirati ljude jednakoga razmišljanja. Radilo se o grupi pojedinaca, koji su si uzajamno vjerovali i bezuvjetno pomagali. Provodili su razne akcije oslobađanja ljudi iz zatvora ili radnih kampova. Često je bila potrebna i pomoć u nabavljanju osobnih dokumenata i službenih potvrda kako bi se moglo pomoći ugroženim osobama da ilegalno emigriraju u inozemstvo.

Poglajen je u Slovačkoj, predviđevši dolazak komunizma, osnovao »podzemnu Crkvu« koju su sačinjavale njegove duhovne grupe, nazvane »Kolakovićeve obitelji«. On je svakom članu te grupe dao konspirativno ime, a njegovo je bilo Vlado. Te obitelji koje je vizionarski formirao kao »Božje podzemlje« (naslov njegove knjige), nadživjele su komunizam i pomogle brzom ponovnom procvatu Crkve u Slovačkoj.

Na taj je način Poglajen u Slovačkoj pokrenuo katolički narodni pokret, koji je potakao duhovni razvoj slovačkoga naroda, okupivši oko sebe mlade i starije generacije. U crkvenim krugovima smatrali su ga vizionarom i inovatorom. Još prije

Drugoga vatikanskog koncila pokušavao je uvesti neke reforme, poglavito jače sudjelovanje laika u životu Crkve. Ujedno ga je vodila ideja o rekristijanizaciji Rusije, prema fatimskom proročanstvu o njezinom obraćenju. Za vrijeme Slovačkoga narodnog ustanka potajno je djelovao kao katolički svećenik, a za javnost je bio liječnik. Tijekom 1945. godine Poglajen je pronašao među crvenoarmijskim časnicima suradnike koji su mu ponudili pomoć da otputuje u Rusiju. Za boravka u Moskvi želio je susresti Staljina da ga uvjeri da uz komunizam kao socijalnu praksu ne vezuje ateizam, pa će se pomiriti s Papom. Želje mu se nisu ostvarile, i on se razočaran vraća u Slovačku i ponovno je djelatan u Katoličkoj akciji. Međutim, 24. ožujka 1945. godine u medijima je najavljen proces protiv »terorističke grupe« kojoj je »spiritus movens« bio Kolakovič. Nakon završetka rata zatvorili su ga zato što su ga smatrali vatikanskim agentom. Uspio je izići iz zatvora u Pragu i u kolovozu 1946. definitivno je napustio tadašnju Čehoslovačku otišavši u Belgiju. Glavni objekt njegova interesa bio je komunizam i sve što je s njime bilo u svezi zbog toga što je ugrožavao cijeli civilizirani svijet. Kolakovič se trudio shvatiti u čemu počiva tajna sugestivnoga utjecaja komunističke ideologije na siromašne mase. Stoga je bogatima govorio da — ako žele spriječiti širenje komunizma — moraju siromašnim zemljama pomagati u razvoju, da se obogate!

Svoje uspomene o apostolatu, najprije u nacifašističkom, a potom u komunističkom ozračju iza Željezne zavjese iznio je u knjizi *Božje podzemlje* koju je redigirala novinarka Gretti Palmer. Izišla je u SAD-u i prevedena je na mnoge jezike. O Poglajnu su objavljene knjige u Slovačkoj, Americi i diljem svijeta.

Prikaz njegovoga cjelokupnog djelovanja naveden je detaljno u zborniku simpozija održanoga u Bratislavi. Zbornik otvara tekst dr. Jána Komorovskog — člana pokreta »Rodina« — »Osobnost prof. Kolakoviča i njegovo djelovanje u Slovačkoj«. Osim životopisa prof. Kolakoviča u tekstu on iznosi i prisjećanja na njegovo djelovanje u Slovačkoj, koje je u ljudima oko njega ostavilo duboke tragove, kojega su voljeli kao oca i kao prijatelja. Miroslav Klobučnik u svome tekstu »Kolakovičeva afera i istina o njoj« donosi informacije o Kolakovičevoj aferi koja je nastala u vrijeme parlamentarnih izbora u Čehoslovačkoj 1946. godine, te o djelovanju pokreta »Rodina«. U zborniku je objavljen i tekst predavanja Vladimira Horvata »Djelovanje S. T. Poglajna u Hrvatskoj«.

Isusovac Ferdo Takač u svome tekstu »Takvoga sam ga poznavao: Tomislav Poglajen–Kolakovič« piše o svojim uspomnama na Poglajena, čovjeka neuobičajeno širokih obzora. Mons. Josef Hurt pak s druge strane daje pregled Poglajnovoga djelovanja u Češkoj. L'udovít Hlaváč, bivši urednik *Katoličkoga lista* i član pokreta »Rodina« iz Bratislave upoznaje nas s programom i sustavom rada toga pokreta te s Kolakovičevom programom »Omnia restaurare in Christo« (»Sve obnoviti u Kristu«) koji je na ljude oko Kolakoviča djelovao kao bljesak svijetla, i naučio ih kako rješavati probleme koji su mučili pojedince i društvo te kako se angažirati u rješavanju tih problema. Temelj njegovoga apostolata bio je čovjek, njegovo podrijetlo i cilj. Velika je zasluga profesora Kolakoviča — ističe Hlaváč — što je pomoću duhovnih vježbi utjecao na velik broj ljudi te mu odaje svoju zahvalnost za veliko duhovno djelo koje je ostvario u Slovačkoj. Dr. Vladimír Jukl,

svećenik i član zajednice »Rodina«, piše o Profesoru Kolakoviču i Slovačkom narodnom ustanku.

Drugi dio zbornika posvećen je životu i djelu dr. Antona Neuwirtha, vjernoga suradnika profesora Kolakoviča, koji je bio i predsjednički kandidat u vrijeme prvih predsjedničkih izbora 1993. godine u Slovačkoj te veleposlanik Slovačke u Vatikanu. Tako u zborniku možemo pronaći tekst o »Antonu Neuwirthu — svjedoku stoljeća« Dr. Jána Čarnogurskog, bivšega predsjednika vlade Slovačke Republike i bivšega predsjednika Kršćanske demokratske stranke, koji govori o tome kako su kontinentalne političke snage u 20. stoljeću utjecale na Slovačku, kako su se njeni građani branili i kako su pomogli porazu nacizma i komunizma. Tako su pripomogli građenju društvenih struktura, koje pomažu braniti slobodu i nezavisnost Slovačke Republike. U zborniku se nalaze i tekstovi o djelovanju dr. Antona Neuwirtha od Vladimira Palka, Mareka Šmida, Jana Benčeka, Anne Záborské, kćeri Antona Neuwirtha o njezinim uspomena na svoga oca.

Zbornik je popraćen i fotografijama profesora Kolakoviča i Antona Neuwirtha te brojnim fotografijama sa simpozija.

Znanstveni skup u Zagrebu

Zagrebački međunarodni znanstveni skup »Stjepan Tomislav Poglajen — alias profesor Kolaković (1906–1990). Uz 100–tu obljetnicu rođenja« bio je u četvrtak, 28. rujna u velikoj dvorani isusovačke rezidencije u Palmotićevoj. Skup je inače održan u organizaciji Hrvatskoga povijesnoga instituta u Beču, Veleposlanstva Slovačke Republike u Zagrebu, Društva hrvatsko–slovačkoga prijateljstva te Saveza Slovaka i Matice slovačke u Zagrebu. Na skupu su se mnogim nazočnicima obratili o. Ivan Koprek, provincijal Hrvatske pokrajine Družbe Isusove, potom mons. Henryk Jagodzinski iz apostolske nuncijature u Hrvatskoj, zatim Ján Báňas, veleposlanik Republike Slovačke u Hrvatskoj, potom Zlatko Heršak, predsjednik Društva hrvatsko–slovačkoga prijateljstva te Zlatko Jevak, predsjednik Matice slovačke.

U prvom dijelu skupa nastupilo je šest predavača s veoma zanimljivim temama: Krsto Cviić: Poglajen u svjetskom kontekstu, Milan Simčić: Poglajen — čovjek koji je stvarao povijest, Ivan Šestak: Poglajen kao suradnik i urednik časopisa »Život«, Miroslav Klobučnik: Djelovanje prof. Kolakoviča u Slovačkoj, Frano Glavina: Poglajen prema arhivskoj građi, i Vladimir Horvat: Poglajen kao vizionar i realizator.

U drugom dijelu prijepodnevnoga programa nastupili su referatori koji su iznijeli žive uspomene na Poglajna: Dragutin Sikirić: Poglajen kao liturg i propovjednik, Nikola Bartulica: Uspomene na susrete s Poglajnom od 1956. do 1985, Margarita i Maja Perajica: Uspomene na Poglajna, Slavica Tuškan: Uspomene na Poglajna, Branimir Donat: Kako sam otkrio i upoznao Poglajna te Ivan Tomljanović: Poglajen i mladež.

Na poslijepodnevnom susretu predstavljene su sljedeće prigodne publikacije: Petar Balta: S. T. Poglajen, *Božje podzemlje*, Vladimir Horvat: L. I. Krmpotić, *Stjepan Poglajen alias Tomislav Kolaković — evangelizator Slovačke*, Roland Barolda: R. Barolda i K. Cviić, priredili, *Nesmireni zov, Prijatelji, U pustoj zemlji, Antologija iz olovnih vremena*, Tomislav Heršak: Prikaz slovačkoga *Zbornika skupa o Poglajnu–Kolakoviću* te Ivan Macan. S. T. *Temeljni obrisi ljudskoga poretka*.

Na kraju ovoga skupa služila se koncelebrirana sv. Misa u Bazilici Srca Isusova, kojoj je predsjedao te se prigodnom propovijedi nazočnima obratio Poglajnov dugogodišnji poznanik i prijatelj mons. Milan Simčić iz Rima.

Oba međunarodna znanstvena skupa rasvijetlila su lik S. T. Poglajna–Kolakovića. Ljudima koji su ga poznavali i surađivali s njime oživjela su uspomene na njega, a onima koji ga nisu poznavali, pružila su obilne informacije o njegovoj izvanrednoj vizionarskoj osobnosti i o značenju njegovih aktivnosti i ostvarenja.

Poglajen–Kolaković djelovao je i u Češkoj, Mađarskoj i Rusiji, zatim u Kini, Americi i Indiji. Bio je »neuhvatljivi evangelizator globusa«. Njegovi protivnici smatrali su ga međunarodnim vatikanskim špijunom, na kojega su pokušali nekoliko atentata, pa je zbog toga morao živjeti na velikom oprezu i konspirativnosti, čemu je služilo i desetak imena i razne adrese. A članovi njegovih »Obitelji« koji su u Slovačkoj nadživjeli komunizam i brojni drugi njegovi suradnici diljem svijeta smatraju ga kandidatom za oltar. Umro je u Parizu 1990. godine u potpunoj diskreciji, pa nije poznat ni datum smrti ni mjesto ukopa.

Na kraju moramo priznati da je riječ o izuzetno zanimljivoj i hrabroj osobi o kojoj se u Hrvatskoj, nažalost, malo znalo. Nadamo se da će zbornik sa zagrebačkoga skupa pridonijeti da i naša šire javnost bolje upozna život i djelovanje ovoga zanimljivoga vizionara i odvažnoga realizatora evangelizacije svijeta, koji je zapravo jedan od najvećih sinova Hrvatske.